

پیش‌بینی اختلال‌های شخصیت خوشه B بر پایه مدل پنج عاملی جایگزین زاگرمین - کلمن و قدرت ایگو

رسول روشن جسیلی^۱، ساناز عینی^۲، امیر صالح دل‌آرا^{۳*}

۱. استاد روانشناسی بالینی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران.
۲. دانشجوی دکتری روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
۳. دانشجوی دکتری روانشناسی بالینی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

چکیده

مقدمه: با توجه به دامنه گسترده اختلالات شخصیت خوشه B، همچنین براساس مدل جایگزین پنجمین نسخه راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی برای اختلالات شخصیت، پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی اختلال‌های شخصیت خوشه B براساس مدل عاملی پنج جایگزین زاگرمین - کلمن و قدرت ایگو انجام گرفت.

روش: جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی در سال ۱۳۹۴ تشکیل داد (N=۱۴۰۰۰) در یک مطالعه توصیفی همبستگی تعداد ۱۵۰ نفر که با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب و به پرسشنامه بالینی چند محوری میلون ۳، پرسشنامه شخصیتی زاگرمین - کلمن و پرسشنامه روانشناختی قدرت ایگو پاسخ دادند. داده‌ها با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون همزمان تحلیل شد.

نتایج: نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که عامل خصومت - پرخاشگری به طور مستقیم و عامل فعالیت مدل جایگزین زاگرمین به طور معکوس می‌توانند اختلال شخصیت ضداجتماعی را پیش‌بینی کنند، عامل‌های هیجان خواهی - تکانشگری، خصومت - پرخاشگری، اضطراب - روان‌رنجور خوبی مدل جایگزین زاگرمین به طور مستقیم و قدرت ایگو به طور معکوس می‌توانند اختلال شخصیت مرزی را پیش‌بینی کنند، عامل مردم‌آمیزی مدل جایگزین زاگرمین به طور مستقیم می‌تواند اختلال شخصیت نمایشی را پیش‌بینی کند و عامل‌های هیجان خواهی - تکانشگری، فعالیت به طور مستقیم و اضطراب - روان‌رنجور خوبی مدل جایگزین زاگرمین به طور معکوس می‌توانند اختلال شخصیت خودشیفته را پیش‌بینی کنند.

بحث و نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش حاضر می‌تواند نخستین گام در درک سودمندی مدل پنج عاملی جایگزین زاگرمین - کلمن و قدرت ایگو توسط متخصصان در فهم دقیق اختلال‌های شخصیت خوشه B باشد.

دوفصلنامه علمی - پژوهشی

روانشناسی بالینی و شخصیت

(دانشور رفتار)

دوره ۱۶، شماره ۲، پیاپی ۳۱
پانیز و زمستان ۱۳۹۷
صص: ۷-۱۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۴/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۲/۲۲

Biannual Journal of

Clinical Psychology & Personality

(Daneshvar-e-Raftar)

Vol. 16, No. 2, Serial 31

Autumn & Winter
2018-2019

pp.: 7-15

کلیدواژه‌ها: اختلال شخصیت خوشه B، مدل پنج عاملی جایگزین زاگرمین - کلمن، قدرت ایگو

*Email: salah.delara@gmail.com

مقدمه

۴) اختلالاتی که اشاره به مشکلات بین‌فردی دارند، مانند پارانوئید، اسکیزوتایپال، ضداجتماعی، مرزی و خودشیفته ارتباط منفی با خوشایندی دارند.
۵) باوجدان بودن ارتباط مثبتی با اختلال وسواسی-جبری و ارتباط منفی با اختلالات ضداجتماعی و مرزی دارد.
۶) بعد گشودگی به تجربه با هیچ اختلال شخصیتی مرتبط نیست [۳].

در تقابل با تلاش‌های تحقیقاتی در زمینه رابطه اختلالات شخصیت و مدل پنج‌عاملی و سایر مدل‌های شخصیت، مدل پنج‌عاملی جایگزین شخصیت زاکرمن کمتر مورد توجه قرار گرفته شده است. پنج بعد اصلی شخصیت در الگوی پنج جایگزین زاکرمن عبارتند از: بعد اضطراب - روان‌رنجورخویی توصیف‌کننده تجربه احساسات غمگینی، ترس، اضطراب، عزت نفس پایین و تردید و دودلی؛ بعد پرخاشگری - خصومت توصیف‌کننده رفتارهای ضداجتماعی و جسورانه؛ بعد فعالیت توصیف‌کننده نیاز به فعال بودن و انجام کارهای سخت و دشوار؛ بعد مردم‌آمیزی توصیف‌کننده تمایل به انجام فعالیت‌های اجتماعی و در کنار دیگران بودن و بعد هیجان‌خواهی - تکانشی توصیف‌کننده فقدان طرح و برنامه و تمایل به انجام کار از روی احساس آنی و بدون فکر قبلی است. بعد مردم‌آمیزی از دو مؤلفه‌ی، مهمانی‌ها و دوستان و عدم تحمل در برابر انزوا؛ بعد فعالیت کاری و فعالیت عمومی و بعد هیجان‌خواهی - تکانشی از دو مؤلفه‌ی هیجان‌خواهی و تکانشوری تشکیل یافته‌است [۴].

دو فراتحلیل ارائه شده توسط استندرف^۸، سالسمن و پیجاز روابط بین اختلالات شخصیت و الگوی پنج‌عاملی جایگزین براساس مطالعاتی که آنها از نسخه تجدیدنظر شده پرسشنامه شخصیتی نئو^۹ استفاده کرده‌اند، حمایت کرده‌اند [۴، ۵]. آلیوجا^{۱۰} و همکاران نشان دادند که مقیاس زاکرمن پیش‌بینی‌کننده خیلی خوبی برای سه خوشه اختلالات شخصیت راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی، به ویژه خوشه B است [۶]. هوانگ^{۱۱} و همکاران مطرح کردند که مدل جایگزین زاکرمن - کلمن قدرت پیش‌بینی بالایی برای اختلالات شخصیت ضداجتماعی، وابسته، مرزی و اجتنابی، ضعیف‌ترین پیش‌بینی را برای اختلال شخصیت اسکیزوتایپال و اسکیزوتایپال دارد [۷].

آلیوجا، اسکوریال^{۱۲} و همکاران در پژوهشی به این

اختلالات شخصیت^۱، الگویی طولانی مدت از تجربه درونی و رفتاری است که از انتظارات فرهنگی فرد بسیار به دور است، انعطاف‌ناپذیر و فراگیر بوده و در دوره نوجوانی و یا اوایل بزرگسالی شروع شده، در طول زمان ثابت باقی مانده و باعث ناراحتی و افت عملکرد می‌گردد. انجمن روانپزشکی آمریکا اختلال‌های شخصیت را براساس شباهت‌های توصیفی به سه گروه عمده طبقه‌بندی می‌کند: خوشه A، اختلال‌های شخصیت پارانوئیدی، اسکیزوتایپ و اسکیزوتایپی را در بر می‌گیرد. افراد مبتلا به این اختلال‌ها اغلب غیرعادی و عجیب به نظر می‌رسند. خوشه B، اختلال‌های شخصیت ضداجتماعی^۲، مرزی^۳، نمایشی^۴ و خودشیفته^۵ را شامل می‌شود. افراد مبتلا به این اختلال‌ها اغلب نمایشی، هیجانی یا دمدمی به نظر می‌رسند. خوشه C، اختلال‌های شخصیت اجتنابی، وابسته و وسواسی-جبری را در بر می‌گیرد، افراد مبتلا به این اختلال‌ها اغلب مضطرب یا بیمناک به نظر می‌رسند [۱].

طبق تعریف پنجمین نسخه راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی^۶ این اختلالات ممکن است به عنوان انواع شدید و ناسازگار صفات شخصیت نرمال درک شوند. در حقیقت مدل‌های ابعادی شخصیت همیشه بر روابط بین صفات نرمال و اختلالات شخصیتی تأکید می‌کنند در چهار چوب این سنت مدل پنج‌عاملی با نگاهی برجسته به عنوان مدلی جایگزین برای طبقه‌بندی اختلالات شخصیت شروع شد [۲]. شواهد متعددی وجود دارد برای این احتمال که اختلالات شخصیت به عنوان منظومه‌ای از نمرات انتهایی مدل پنج‌عاملی بهتر بیان می‌شوند. سالسمن و پیج^۷ نشان دادند که:

۱) اختلالاتی که به وسیله استرس‌های عاطفی تعریف می‌شوند مانند پارانوئید، اسکیزوتایپال، اجتنابی و وابسته ارتباط مثبتی با روان‌رنجورخویی دارند.

۲) اختلالاتی مانند خودشیفتگی و نمایشی که با جمع‌گرایی بالا مرتبط هستند، با برون‌گرایی ارتباط مثبت دارند.

۳) اختلالات مشخص شده با کمرویی و انزوا مانند اسکیزوتایپ، اسکیزوتایپال و اجتنابی با برون‌گرایی ارتباط منفی دارند.

¹ Personality Disorder

² Antisocial Personality Disorder

³ Borderline Personality Disorder

⁴ Histrionic (Personality Disorder)

⁵ Narcissistic Personality Disorder

⁶ Diagnostic and Statistical Manual of Mental (DSM-5)

⁷ Saulsman & Page

⁸ Ostendorf

⁹ NEO-Personality Inventory-Revised (NEO-PIR)

¹⁰ Aluja

¹¹ Huang

¹² Aluja & Escorial

سرسختی رابطه مثبت معنی دار و بین روان رنجورخویی، پذیرا بودن نسبت به تجارب و سرسختی، رابطه منفی معنی داری وجود دارد [۱۴]. همچنین احمدی و قریشی راد نشان دادند که بین طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و سبک‌های فرزند پروری رابطه معناداری وجود دارد. همچنین طرح‌واره‌های استحقاق، وابستگی، ایثار، و گرفتار به طور معناداری احتمال ابتلا به اختلالات شخصیت دسته B را پیش‌بینی کردند. که افراد با رگه‌های اختلال شخصیت دسته B از طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه رنج می‌برند و سبک‌های فرزند پروری آنها ناسازگارند [۱۵].

نتایج مطالعات حاضر نشان می‌دهد که مدل پنج‌عاملی جایگزین زاگرمین - کلمن از اعتبار افتراقی بالایی در پیش‌بینی اختلالات شخصیت به خصوص خوشه B برخوردار است و قدرت ایگو با اختلالات شخصیت خوشه B رابطه منفی دارد. با توجه به دامنه گسترده اختلالات شخصیت به خصوص خوشه B و به دلیل تأثیرات فراگیر این اختلالات در زندگی فردی و ارتباطات بین‌فردی و با توجه به کمبود مطالعات در داخل کشور در مورد بررسی عوامل زمینه‌ساز اختلالات شخصیت، همچنین براساس مدل جایگزین پنجمین نسخه راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی برای اختلالات شخصیت، پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی اختلالات شخصیت ضداجماعی، مرزی، نمایشی و خودشیفته براساس مدل پنج‌عاملی جایگزین زاگرمین - کلمن و قدرت ایگو انجام گرفت.

روش

نوع پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی - همبستگی است.

آزمودنی

الف) جامعه آماری: جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی در سال ۱۳۹۴ تشکیل داد (N=۱۴۰۰۰).

ب) نمونه پژوهش: نمونه پژوهش تعداد ۱۵۰ نفر بود که با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب و مورد آزمون قرار گرفتند.

نتیجه رسیدند که اعتبار افتراقی و قابلیت اطمینان مدل پنج‌عاملی جایگزین زاگرمین نسبت به سایر مدل‌های ساختاری صفات شخصیتی در پیش‌بینی بیولوژیکی صفات شخصیتی بالاتر است [۸].

از جمله مکاتبی که به بررسی سبب‌شناسی اختلالات شخصیت پرداخته است، مکتب روان تحلیلی^۱ است. به نظر می‌رسد که تأکید این مکتب بر اهمیت سالهای ابتدایی رشد در آسیب‌شناسی روانی، دیدگاه عمیق‌تری نسبت به سایر مکاتب مطرح می‌نماید. این مکتب از کارهای بالینی و تجربی فروید نشأت گرفته است و معتقد است که غرایز و سائق‌ها، نیروهای سوق‌دهنده شخصیت هستند. در این رویکرد شخصیت در طی مراحل روانی - جنسی^۲ ساخته می‌شود و متشکل از ۳ پایگاه نهاد^۳، من^۴ و فرامن^۵ می‌باشد. از آنجایی که ایگو وظیفه مدیریت سیستم روانی را بر عهده دارد، تمام مشکلات روانی زمانی ظاهر می‌شوند که ایگو نتواند به مسئولیت‌هایش عمل کند.

قدرت ایگو^۶ نشان‌دهنده ظرفیت فرد در تحمل استرس بدون تجربه اضطراب فلج‌کننده می‌باشد [۹]. همچنین به معنای ظرفیت فرد برای درک واقع‌بینانه شرایط مشکل و پاسخ‌دادن به آنها به شکل موثر می‌باشد. قدرت ایگو به ما کمک می‌کند به یک تعادل عاطفی رسیده و با استرس درونی و بیرونی سازگار شویم [۱۰]. فقدان قدرت ایگو به معنی نبود خودکنترلی و نبود احساس تسلط بر محیط می‌باشد [۱۱]. ماروک بیان می‌کند که نیرومندی پایین من با اختلالات شخصیت از قبیل اختلال شخصیت ضداجماعی، وابسته، اجتنابی و تکانشگری ارتباط دارد. تکانشگری می‌تواند حکایت از نوعی خودکنترلی ضعیف باشد، به علاوه آنها با مطالعه مقالات و نظریه‌های نیرومندی من، یک ارتباط بین نیرومندی من پایین با اضطراب را مشاهده کردند که می‌تواند زمینه‌ساز ازدست‌رفتن کنترل بروی افکار هوشیارانه و فقدان تاثیرگذاری بر محیط باشد [به نقل از ۱۲]. برودی و کارسن^۷ بیان کردند که قدرت ایگو می‌تواند قدرت انعطاف‌پذیری در استفاده از مکانیسم‌های دفاعی را به ارمغان آورد، اگر یک مکانیسم دفاعی به طور غیرانعطاف‌پذیر به کار گرفته شود، موجب شکل‌گیری اختلالات شخصیت می‌گردد [۱۳]. فولادی و شهیدی نشان دادند که بین امید به زندگی، برون‌گرایی، سازش‌پذیری و با وجدان بودن با

¹ Psychoanalysis

² Psychosexual stages

³ Id

⁴ Ego

⁵ Super ego

⁶ Ego Strength

⁷ Brody & Carson

ابزارهای پژوهش

برای جمع آوری اطلاعات هم از ابزارهای زیر استفاده شد:

۱) پرسشنامه بالینی چند محوری میلون^۱: یک مقیاس خودسنجی است و برای تصمیم گیری بالینی و تشخیص ابتلای آزمودنی به یک اختلال ویژه یا حضور ویژگی‌های روانشناختی ویژه ای در آزمودنی مورد استفاده قرار می‌گیرد. این آزمون دارای ۱۷۵ گویه بلی/خیر است. اجرای آن بین ۲۰ تا ۳۰ دقیقه زمان می برد. ۱۱ الگوی بالینی شخصیت و نشانگان بالینی را می‌سنجد و برای بزرگسالان ۱۸ سال به بالا استفاده می شود. الگوی بالینی شخصیت در آزمون بالینی چند محوری میلون سه شامل ۱۱ زیر مقیاس به شرح زیر است: شخصیت اسکیزوئید، دوری‌گزین، افسرده، وابسته، نمایشی، خودشیفته، ضداجتماعی، آزارگر- دیگرآزارگر، وسواسی، منفی‌گرا و شخصیت آزارگر-خودآزار. از زمان انتشار آن در سال ۱۹۶۹ دو بار تجدید نظر شده است. این آزمون یکی از پرکاربردترین آزمون‌های روانی است و در پژوهش‌های بین فرهنگی متعدد به کار رفته است [۱۶]. این آزمون دو بار در ایران هنجاریابی شده است. نسخه سوم توسط شریفی در سال ۱۳۸۱ هنجاریابی شده است. در مطالعات شریفی همبستگی نمرات خام نخستین اجرا و بازآزمایی در دامنه ۰/۸۲ (اختلال هذیانی) تا ۰/۹۸ (اختلال شخصیت اسکیزوئید) گزارش شده است. پایایی آزمون از طریق روش همسانی درونی محاسبه شده و ضریب آلفای مقیاس‌ها در دامنه ۰/۸۵ (اختلال وابستگی به الکل) تا ۰/۹۷ (اختلال استرس پس از ضربه) بدست آمده است.

۲) پرسشنامه شخصیتی زاگرم-کلمن^۲: این پرسشنامه نسخه پنجاه گویه‌ای پرسشنامه شخصیت زاگرم-کلمن می‌باشد. شامل پنج بعد شخصیتی است و بر پایه الگوی پنج عاملی شخصیت زاگرم قرار دارد.

این پنج بعد عبارت است از: اضطراب - روان رنجور خوبی، هیجان‌خواهی-تکانشی، مردم آمیزی، پرخاشگری- خصومت و فعالیت. هر یک از مقیاس‌های آن از ۱۰ گویه تشکیل شده است. آزمودنی پاسخ مورد نظر را برای هر گویه در مقیاسی دو گزینه‌ای (درست- غلط) ارائه می دهد. نحوه نمره‌گذاری به این ترتیب است، که در برخی موارد گزینه درست «۱» نمره و غلط صفر نمره می‌گیرد؛ و در برخی موارد دیگر درست صفر نمره و غلط «۱» نمره می‌گیرد. این نسخه از پرسشنامه با استفاده از داده‌های بدست آمده از

چهار کشور: آمریکا، اسپانیا، سوئیس و آلمان توسط آلیوجا و همکارانش طراحی شده است. ساختار ۱۰ گویه برای هر یک از عامل‌ها از طریق تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی بدست آمده است. متوسط ضریب آلفای کرونباخ برای هر پنج عامل بالاتر از ۰/۷۰ گزارش شده است، به استثناء ضریب آلفای بدست آمده در مقیاس پرخاشگری- خصومت که برابر با ۰/۶۶ بدست آمده است.

لامعی و همکاران در بررسی ساختار عاملی، روایی و پایایی پرسشنامه شخصیت زاگرم-کلمن، ضریب پایایی بازآزمایی برای کل پرسشنامه ۰/۷۹، آلفای کرونباخ ۰/۶۴، ضریب همبستگی درونی^۳ ۰/۶۰ (p<۰/۰۰۱) بدست آورده‌اند. روایی همزمان این پرسشنامه از طریق تحلیل همبستگی بدست آمده با پرسشنامه شخصیتی آیزنگ مورد بررسی قرار گرفته است [۱۷].

۳) پرسشنامه روانشناختی قدرت ایگو: سیاهه روان شناختی قدرت ایگو^۴ توسط استروم و همکاران در سال ۱۹۹۷ ساخته شده است. این پرسشنامه هشت نقطه قدرت ایگو که شامل: امید، خواسته، هدف، شایستگی، وفاداری، عشق، مراقبت و خرد هستند را می‌سنجد و دارای ۶۴ سؤال است. آنها روایی صوری، محتوا و سازه این پرسشنامه را مورد تایید قرار دادند و همچنین برای بررسی پایایی آن از روش محاسبه ضریب آلفای کرونباخ، آن را ۰/۶۸ گزارش کردند. الطافی نیز آلفای کرونباخ سیاهه را بر روی نمونه‌ای ایرانی ۰/۹۱ و پایایی دو نیمه‌سازی مقیاس را ۰/۷۷ گزارش کرد [۱۲].

شیوه انجام پژوهش

چگونگی روش نمونه‌گیری بدین شرح بود: با توجه به آگاه بودن از نسبت طبقه دختران و پسران در جامعه مورد نظر از بین ۶ دانشکده موجود از هردانشکده ۲ کلاس به صورت متناسب و تصادفی انتخاب و ۹۰ نفر از طبقه دختران با میانگین سنی ۲۰/۴۵ سال و انحراف معیار ۲/۳۶ و ۶۰ نفر از طبقه پسران با میانگین سنی ۲۱/۳۶ سال و انحراف معیار ۳/۲ انتخاب شدند. بعد از توصیف اهداف پژوهشی و کسب رضایت شرکت‌کنندگان از آنها خواسته شد به پرسشنامه‌های پژوهشی پاسخ دهند. در پژوهش حاضر قدرت ایگو و ابعاد مدل پنج جایگزین زاگرم (هیجان خواهی-تکانشگری، پرخاشگری-خصومت، اضطراب روان‌رنجورخوبی، فعالیت، مردم‌آمیزی) به عنوان متغیرهای پیش‌بین و اختلالات شخصیت ضداجتماعی، مرزی، نمایشی

³ Intraclass correlation coefficient (ICC)

⁴ Psychosocial Inventory of Ego (Strengths)

¹ (Millon clinical Multiaxial Inventory) III

² Zuckerman-Kuhlman Personality Questionnaire

تعداد ۱۵۰ نفر با میانگین و (انحراف معیار) سنی ۲۰/۹۰ سال و (۲/۷۸) در این پژوهش شرکت کردند که تعداد ۶۰ نفر از آنها پسر با میانگین سنی ۲۱/۳۶ سال و انحراف معیار ۳/۲ و ۹۰ نفر دختر با میانگین سنی ۲۰/۴۵ سال و انحراف معیار ۲/۳۶ بودند.

و خودشیفته به عنوان متغیرهای ملاک در نظر گرفته شدند و از روش تحلیل رگرسیون استفاده شد. داده‌ها با استفاده از ویرایش ۱۶ نرم‌افزار «اس. پی. اس.» تجزیه و تحلیل شدند.

نتایج

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار ابعاد مدل جایگزین زاگرمین و قدرت ایگو و اختلالات شخصیت خوشه B در دانشجویان

N	SD	M	متغیرها	N	SD	M	متغیرها
۱۵۰	۱۹/۸۱	۱۵۵/۹	قدرت ایگو	۱۵۰	۳/۰۵	۵/۴۶	هیجان‌خواهی-تکانشگری
۱۵۰	۱۴/۳۳	۳۱/۲۸	ضداجتماعی	۱۵۰	۳/۲۲	۷/۵۰	اضطراب-روان‌رنجورخویی
۱۵۰	۱۶/۲۲	۳۶/۷۴	مرزی	۱۵۰	۲/۷۰	۶/۶۴	پرخاشگری-خصومت
۱۵۰	۱۷/۲۰	۳۲/۴۱	نمایشی	۱۵۰	۱/۹۳	۶/۰۷	فعالیت
۱۵۰	۱۷/۰۴	۳۴/۶۰	خودشیفته	۱۵۰	۳/۴۲	۳/۹۶	مردم‌آمیزی

هیجان‌خواهی-تکانشگری، پرخاشگری-خصومت، اضطراب-هیجان‌خواهی-تکانشگری، روان‌رنجورخویی، فعالیت، مردم‌آمیزی) و ملاک (اختلالات شخصیت خوشه B) از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ آمده است.

جدول ۱. میانگین، انحراف معیار افراد در متغیرهای ابعاد مدل جایگزین زاگرمین و قدرت ایگو و اختلالات شخصیت ضداجتماعی، مرزی، نمایشی و خودشیفته نشان می‌دهد.

برای تعیین همبستگی متغیرهای پیش‌بین (قدرت ایگو،

جدول ۲. ماتریس همبستگی ابعاد مدل جایگزین زاگرمین، قدرت ایگو و اختلالات شخصیت خوشه B

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
(۱) ضداجتماعی										
(۲) مرزی										
(۳) نمایشی										
(۴) خودشیفته										
(۵) هیجان‌خواهی-تکانشگری										
(۶) اضطراب-روان‌رنجورخویی										
(۷) پرخاشگری-خصومت										
(۸) فعالیت										
(۹) مردم‌آمیزی										
(۱۰) قدرت ایگو										

هیجان‌خواهی-تکانشگری ($r=0/31$; $P<0/01$)، پرخاشگری-خصومت ($r=0/30$; $P<0/01$) و مردم‌آمیزی ($r=0/16$; $P<0/05$) رابطه مثبت ولی با اضطراب-روان‌رنجورخویی ($r=0/65$; $P<0/01$) رابطه منفی دارد. جهت بررسی توانایی مدل جایگزین زاگرمین و قدرت ایگو در پیش‌بینی اختلال‌های شخصیت خوشه B (ضداجتماعی، مرزی، نمایشی و خودشیفته) از تحلیل رگرسیون همزمان استفاده شد که نتایج آن در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳ نشان می‌دهد که متغیرهای پیش‌بین ۵۰ درصد از واریانس نمرات اختلال شخصیت ضداجتماعی را پیش‌بینی می‌کنند که این مقدار با $F=24/221$ در سطح

جدول ۲ نشان می‌دهد که اختلال شخصیت ضداجتماعی با هیجان‌خواهی-تکانشگری ($P<0/01$)؛ $r=0/32$ ، پرخاشگری-خصومت ($r=0/32$; $P<0/01$) رابطه مثبت دارد. اختلال شخصیت مرزی با هیجان‌خواهی-تکانشگری ($r=0/42$; $P<0/01$)، پرخاشگری-خصومت ($r=0/26$; $P<0/01$) و اضطراب-روان‌رنجورخویی ($r=0/18$; $P<0/05$) رابطه مثبت ولی با فعالیت ($r=0/18$; $P<0/01$)؛ $r=-0/26$ ؛ $r=-0/16$ ؛ $P<0/05$)، قدرت ایگو ($r=-0/16$; $P<0/05$)، اختلال شخصیت نمایشی با هیجان‌خواهی-تکانشگری ($r=0/17$; $P<0/05$) و مردم‌آمیزی ($r=0/61$; $P<0/01$)؛ $r=0/17$ ؛ $P<0/01$) و اضطراب-روان‌رنجورخویی ($r=0/24$; $P<0/01$)؛ $r=0/24$ ؛ $P<0/01$) رابطه منفی دارد. اختلال شخصیت خودشیفته با

جدول ۳. نتایج تحلیل رگرسیون اختلال شخصیت ضداجتماعی براساس ابعاد مدل جایگزین زاگرن و قدرت ایگو
 معکوس اختلال شخصیت ضداجتماعی را پیش‌بینی می‌دهد که خصوصیت - پرخاشگری (t=۱۰/۶۸۸: p<۰/۰۰۰) می‌دهد که خصوصیت و فعالیت (t=-۳/۱۱۹: p<۰/۰۰۲) به طور معکوس اختلال شخصیت ضداجتماعی را پیش‌بینی می‌کنند.

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	R2	F	Sig., F	SE	B	Beta	t(P)
		۰/۵۰۴	۲۴/۲۲۱	۰/۰۰۰				
اختلال شخصیت ضداجتماعی	فعالیت				۰/۵۳۴	-۱/۶۶۵	-۰/۲۲۵	-۳/۱۱۹ (۰/۰۰۲)
	هیجان خواهی - تکانشگری				۰/۳۳۹	-۰/۱۲۳	-۰/۰۲۶	۰/۳۶۲ (۰/۷۱۸)
	خصوصیت - پرخاشگری				۰/۳۴۷	۳/۷۱۳	۰/۷۰۰	۱۰/۶۸۸ (۰/۰۰۰)
	مردم آمیزی				۰/۲۲۶	-۰/۰۲۰	-۰/۰۰۵	۰/۰۷۷ (۰/۹۳۹)
	اضطراب - روان رنجورخویی				۰/۳۲۵	-۰/۲۹۰	-۰/۰۶۵	-۰/۸۹۳ (۰/۳۷۴)
	قدرت ایگو				۰/۰۴۳	-۰/۰۱۴	-۰/۰۱۹	۰/۳۱۷ (۰/۷۵۱)

جدول ۴. نتایج تحلیل رگرسیون اختلال شخصیت مرزی براساس ابعاد مدل جایگزین زاگرن و قدرت ایگو

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	R2	F	Sig., F	SE	B	Beta	t(P)
		۰/۳۱۸	۱۱/۱۱۵	۰/۰۰۰				
اختلال شخصیت مرزی	فعالیت				۰/۷۰۸	-۰/۶۷۶	-۰/۰۸۱	-۰/۹۵۵ (۰/۳۴۱)
	هیجان خواهی - تکانشگری				۰/۴۵۰	۲/۲۱۶	۰/۴۱۷	۴/۹۲۶ (۰/۰۰۰)
	خصوصیت - پرخاشگری				۰/۴۶۱	۱/۰۷۰	۰/۱۷۸	۲/۳۲۱ (۰/۰۲۲)
	مردم آمیزی				۰/۳۵۳	-۰/۰۵۵	-۰/۰۱۲	۰/۱۵۶ (۰/۸۷۶)
	اضطراب - روان رنجورخویی				۰/۴۳۲	۱/۵۳۵	۰/۳۰۵	۳/۵۵۶ (۰/۰۰۱)
	قدرت ایگو				۰/۰۵۷	-۰/۰۸۴	-۰/۰۱۰	-۱/۴۶۲ (۰/۰۴۶)

جدول ۵ نشان می‌دهد که متغیرهای پیش‌بین ۳۸ درصد از واریانس نمرات اختلال شخصیت نمایشی را پیش‌بینی می‌کنند که این مقدار با $F=۱۵/۱۷۴$ در سطح $P<۰/۰۰۱$ معنی‌دار است. نتایج ضرایب رگرسیون نیز نشان می‌دهد که فقط مردم‌آمیزی (t=۸/۵۷۵: p<۰/۰۰۰) به طور مستقیم اختلال شخصیت نمایشی را پیش‌بینی می‌کنند.

جدول ۴ نشان می‌دهد که متغیرهای پیش‌بین ۳۱ درصد از واریانس نمرات اختلال شخصیت مرزی را پیش‌بینی می‌کنند که این مقدار با $F=۱۱/۱۱۵$ در سطح $P<۰/۰۰۱$ معنی‌دار است. نتایج ضرایب رگرسیون نیز نشان می‌دهد که خصوصیت - پرخاشگری (t=۲/۲۳۱: p<۰/۰۲۲)، هیجان خواهی - تکانشگری (t=۴/۹۲۶: p<۰/۰۰۰)، اضطراب - روان رنجورخویی (t=۳/۵۵۶: p<۰/۰۰۱) به طور مستقیم و قدرت ایگو (t=-۱/۴۶۲: p<۰/۰۴۶) به طور معکوس اختلال شخصیت مرزی را پیش‌بینی می‌کنند.

جدول ۵. نتایج تحلیل رگرسیون اختلالات شخصیت نمایشی براساس ابعاد مدل جایگزین زاگرمین و قدرت ایگو

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	R2	F	Sig, F	SE	B	Beta	t(P)
		۰/۳۸۹	۱۵/۱۷۴	۰/۰۰۰				
اختلال شخصیت نمایشی	فعالیت				۰/۷۱۱	-۰/۰۵۶	-۰/۰۰۶	-۰/۰۷۹ (۰/۹۳۷)
	هیجان‌خواهی- تکانشگری				۰/۴۵۲	۰/۶۵۵	۰/۱۱۶	۱/۴۵۰ (۰/۱۴۹)
	خصومت- پرخاشگری				۰/۴۶۳	-۰/۰۱۱	-۰/۰۰۲	-۰/۰۲۴ (۰/۹۸۱)
	مردم‌آمیزی				۰/۳۵۴	۳/۰۴۰	۰/۶۰۴	۸/۵۷۵ (۰/۰۰۰)
	اضطراب- روان رنجورخویی				۰/۴۳۳	۰/۰۲۶	۰/۰۰۵	۰/۰۶۰ (۰/۹۵۲)
	قدرت ایگو				۰/۰۵۸	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۳ (۰/۹۹۷)

جدول ۶. نتایج تحلیل رگرسیون اختلالات شخصیت خودشیفته براساس ابعاد مدل جایگزین زاگرمین و قدرت ایگو

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	R2	F	Sig, F	SE	B	Beta	t(P)
		۰/۵۵۱	۲۹/۲۶۰	۰/۰۰۰				
اختلال شخصیت خودشیفته	فعالیت				۰/۶۰۴	۲/۶۲۱	۰/۲۹۸	۴/۳۴۲ (۰/۰۰۰)
	هیجان‌خواهی- تکانشگری				۰/۳۸۴	۱/۲۳۰	۰/۲۲۰	۳/۲۰۷ (۰/۰۰۳)
	خصومت- پرخاشگری				۰/۳۹۳	۰/۶۲۲	۰/۰۹۹	۱/۵۸۲ (۰/۱۱۶)
	مردم‌آمیزی				۰/۳۰۱	-۰/۴۷۴	-۰/۰۹۵	-۱/۵۷۵ (۰/۱۱۷)
	اضطراب- روان رنجورخویی				۰/۳۶۸	-۲/۶۵۸	-۰/۵۰۳	-۷/۲۲۴ (۰/۰۰۰)
	قدرت ایگو				۰/۰۴۹	-۰/۰۶۴	-۰/۰۷۴	-۱/۳۰۵ (۰/۱۹۴)

جدول ۶ نشان می‌دهد که متغیرهای پیش‌بین ۵۵ درصد از واریانس نمرات اختلال شخصیت خودشیفته را پیش‌بینی می‌کنند که این مقدار با $F=۲۹/۲۶۰$ در سطح $P<۰/۰۰۱$ معنی‌دار است. نتایج ضرایب رگرسیون نیز نشان می‌دهد که فعالیت ($t=۴/۳۴۲$; $p<۰/۰۰۰$)، هیجان‌خواهی-تکانشگری ($t=۳/۲۰۷$; $p<۰/۰۰۲$) به طور مستقیم و اضطراب- روان‌رنجورخویی ($t=-۷/۲۲۴$; $p<۰/۰۰۰$) به طور معکوس اختلال شخصیت خودشیفته را پیش‌بینی می‌کنند.

جدول ۶ نشان می‌دهد که متغیرهای پیش‌بین ۵۵ درصد از واریانس نمرات اختلال شخصیت خودشیفته را پیش‌بینی می‌کنند که این مقدار با $F=۲۹/۲۶۰$ در سطح $P<۰/۰۰۱$ معنی‌دار است. نتایج ضرایب رگرسیون نیز نشان می‌دهد که فعالیت ($t=۴/۳۴۲$; $p<۰/۰۰۰$)، هیجان‌خواهی-تکانشگری ($t=۳/۲۰۷$; $p<۰/۰۰۲$) به طور مستقیم و اضطراب- روان‌رنجورخویی ($t=-۷/۲۲۴$; $p<۰/۰۰۰$) به طور معکوس اختلال شخصیت خودشیفته را پیش‌بینی می‌کنند.

از این رو خصومت- پرخاشگری بالا و فعالیت پایین به عنوان یک صفت شخصیتی مرضی در این افراد قابل پیش‌بینی است.

نتایج ضرایب همبستگی نشان داد که اختلال شخصیت مرزی با هیجان‌خواهی-تکانشگری، پرخاشگری- خصومت و اضطراب- روان‌رنجورخویی رابطه مثبت ولی با فعالیت، قدرت ایگو رابطه منفی دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نیز آشکار کرد که ۳۱ درصد از کل واریانس اختلال شخصیت مرزی به طور

ندارند [۱۸].

هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی اختلالات شخصیت ضداجتماعی، مرزی، نمایشی و خودشیفته براساس مدل پنج‌عاملی جایگزین زاگرمین-کلمن و قدرت ایگو بود. نتایج ضرایب همبستگی نشان داد که اختلال شخصیت ضداجتماعی با هیجان‌خواهی-تکانشگری، پرخاشگری- خصومت رابطه مثبت دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نیز آشکار کرد که ۵۰ درصد از کل واریانس اختلال شخصیت

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج ضرایب همبستگی نشان داد که اختلال شخصیت ضداجتماعی با هیجان‌خواهی-تکانشگری، پرخاشگری- خصومت رابطه مثبت دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نیز آشکار کرد که ۵۰ درصد از کل واریانس اختلال شخصیت

اضطراب - روان‌رنجورخویی تبیین می‌شود. این یافته‌ها با مطالعات [۶، ۸ و ۹] همسو است. این تبیین قابل ذکر است که با توجه به اینکه افراد دچار اختلالات شخصیت خودشیفته عزت نفس متغیر و آسیب‌پذیر دارند و دو صفت شخصیتی مرزی خودبزرگ بینی و توجه‌طلبی در این افراد دیده می‌شود، می‌توان چنین بیان کرد که مؤلفه فعالیت به عنوان وسیله‌ای برای نشان دادن این دو صفت شخصیتی مرزی به کار می‌رود، هیجان‌خواهی - تکانشگری نیز بازتاب نوسانات در عزت نفس است، روان‌رنجورخویی نیز به واسطه مرتبط‌بودن با صفات شخصیتی منفی مانند افسرده، خجالتی، عزت نفس پایین، احساس گناه و مضطرب‌بودن، که این صفات در افراد مبتلا به اختلال شخصیت خودشیفته پایین است، به طور معکوس می‌تواند اختلال شخصیت خودشیفته را پیش‌بینی کند.

در مجموع می‌توان گفت که یافته‌های پژوهش حاضر می‌تواند نخستین گام در درک سودمندی مدل پنج جایگزین زاکرمن - کلمن و قدرت ایگو توسط متخصصان در فهم دقیق اختلال‌های شخصیت، استفاده از روش‌های مناسب برای پیش‌بینی احتمال بروز بیماری، پیشگیری و گسترش روش‌های درمانی کمک‌کننده باشد.

از جمله محدودیت‌های این پژوهش غیربالینی بودن افراد شرکت‌کننده در پژوهش بود که همین مسأله باعث شد تا تعمیم نتایج را به بیماران مبتلا به اختلالات شخصیت با احتیاط انجام داد. استفاده از مقیاس‌های خود گزارشی از محدودیت‌های دیگر این پژوهش می‌باشد. با توجه به اینکه مطالعه حاضر و یافته‌های حاصل از آن، گامی در جهت نقش مدل پنج جایگزین زاکرمن و قدرت ایگو در پیش‌بینی اختلالات شخصیت خوشه B ایفا کرده است، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی در مورد سایر بیماران مبتلا با اختلالاتی غیر از اختلالات شخصیت صورت گیرد تا هم در زمینه ارزیابی، سبب‌شناسی، تشخیص و هم درمان کمکی به متخصصان بالینی بکند.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از دانشجویانی که در انجام این پژوهش همکاری کرده‌اند تشکر و قدردانی می‌نمایم.

منابع

۱- انجمن روانپزشکی آمریکا (۱۳۹۳). راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی، ۵، ترجمه یحیی سیدمحمدی. تهران: نشر روان.

2- Costa, P.T., & Widiger, T.A. (ed.) (2002). Personality disorders and the five-factor model of

مستقیم به وسیله خصومت - پرخاشگری، هیجان‌خواهی - تکانشگری، اضطراب - روان‌رنجورخویی و به طور معکوس به وسیله قدرت ایگو تبیین می‌شود. این یافته‌ها با مطالعات اریکسون مبنی بر شکل‌گیری اختلالات روانی در نتیجه حل نشدن بحران‌های مربوط به دوره‌های رشدی می‌باشد [۷، ۸ و ۱۳] همسو است. این تبیین قابل ذکر است که هر یک از پیامدهای ناشی از عدم حل بحران‌های رشدی می‌توانند بر کارکردهای فردی و بین‌فردی افراد تأثیرگذار باشند که این بدکارکردی در زمینه‌های مختلف را می‌توان در افراد مبتلا به اختلال شخصیت مرزی مشاهده نمود. از این رو ناتوانی در پروراندن فرآیندهای من می‌تواند همانند تثبیت‌های اولیه جنسی یا پرخاشگری به اختلالات شخصیت منجر شود و نیز با توجه به اینکه افراد مبتلا به اختلالات شخصیت مرزی از مکانیزم‌های دفاعی به طور انعطاف‌ناپذیری استفاده می‌کنند، پایین بودن قدرت ایگو را می‌توان به عنوان یک عامل روان‌شناختی انتظار داشت. همچنین با توجه به اینکه مشخصه اصلی افراد مبتلا به اختلالات شخصیت مرزی بی‌ثباتی در عواطف، روابط بین‌فردی، خودانگاره و تکانشگری بارز است، از این رو معنی‌دار بودن مؤلفه‌های هیجان‌خواهی - تکانشگری، خصومت - پرخاشگری و اضطراب - روان‌رنجورخویی به عنوان صفات شخصیتی زمینه‌ساز زیستی قابل انتظار است.

نتایج ضرایب همبستگی نشان داد که اختلال شخصیت نمایشی با هیجان‌خواهی - تکانشگری، مردم‌آمیزی رابطه مثبت ولی با اضطراب - روان‌رنجورخویی رابطه منفی دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نیز آشکار کرد که ۳۸ درصد از کل واریانس اختلال شخصیت نمایشی به طور مستقیم تنها به وسیله مردم‌آمیزی تبیین می‌شود. این یافته‌ها با مطالعات [۷ و ۸] همسو است. این تبیین قابل ذکر است که افراد مبتلا به این اختلال رفتار توجه‌طلبانه مفرط و فراگیر دارند و از اینکه مرکز توجه نباشند احساس ناراحتی و قدرنشناسی می‌کنند و روابط را بیش از حد واقعی آن صمیمی تلقی می‌کنند. در نتیجه معنی‌داری مثبت مردم‌آمیزی به عنوان یک صفت شخصیتی در این افراد قابل انتظار است.

نتایج ضرایب همبستگی نشان داد که اختلال شخصیت خودشیفته با هیجان‌خواهی - تکانشگری، پرخاشگری - خصومت و مردم‌آمیزی رابطه مثبت ولی با اضطراب - روان‌رنجورخویی رابطه منفی دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نیز آشکار کرد که ۵۵ درصد از کل واریانس اختلال شخصیت خودشیفته به طور مستقیم به وسیله فعالیت، هیجان‌خواهی - تکانشگری و به طور معکوس به وسیله

شخصیتی و امید به زندگی در پیش‌بینی سرسختی روانشناختی در بین دانشجویان با توجه به جنسیت، روانشناسی بالینی و شخصیت، زیر چاپ.

۱۵- احمدی، نسرین، قریشی راد، فخرالسادات، (۱۳۹۳)، بررسی رابطه بین طرح‌واره‌های ناسازگار و سبک‌های فرزند‌پروری در افراد دارای رگه‌های اختلالات شخصیت دسته B و شناخت نقش آن‌ها در پیش‌بینی عضویت گروهی اختلالات شخصیت دسته B، روانشناسی بالینی و شخصیت، دوره ۲، شماره ۱۰، صص. ۸۷-۹۸.

16- Choca, J.P., Shanley, L.A., & Van Denbug, E. (ed.) (1997). *Interpretive Guide to the Millon Clinical Multiaxial Inventory (2nded)*, Washington, DC: American Psychological Association.

۱۷- لامعی، وحیده، لامعی، سعیده، یعقوبی، حسن و محمدزاده، علی (۱۳۹۳). بررسی ساختار عاملی، روایی و پایایی پرسشنامه شخصیت زاگرمین - کلمن. *مجله تحقیقات علوم رفتاری*، ۱۲، ۱، ۶۷-۸۱.

۱۸- فریدحسینی، فرهاد، کاویانی، حسین، اسعدی، سیدمحمد، علی‌ملایری، نوشین و مقدس‌بیات، محمدرضا (۱۳۸۶). الگوی سرشت و منش در افراد مبتلا به اختلال شخصیت ضداجتماعی و مقایسه آن با هنجار جامعه ایران. *مجله تازه‌های علوم‌شناختی*، ۹، ۲، ۵۴-۶۰.

personality. Washington, DC: American Psychological Association.

3- Saulsman, L.M., & Page, A.C. (2004). The five-factor model and personality disorder empirical literature: a metaanalytic review. *Clinical Psychology Review*; 23, 1055-1085.

4- Zuckerman, M. (ed.) (1996). Sensation seeking. In Ch. G. Costello (Ed.), *Personality characteristics of the personality disordered*. New York: John Wiley & Son.

5- Ostendorf, F. (2000). Personality disorders and the five-factor model. *Ameta-analysis European Psychiatry*, 15, 226-227.

6- Aluja, A., Cuevas, L., Garcia, L.F., & Garcia, O. (2007). Zuckerman's personality model predicts MCMI-III personality disorders. *Personality and Individual Differences*, 42, 1311-1321.

7- Huang, J., He, W., & Chen, W. (2011). The Zuckerman-Kuhlman Personality Questionnaire predicts functioning styles of personality disorder: A trial in healthy subjects and personality-disorder patients. *Psychiatry Research*, 186, 320-332.

8- Aluja, A., Escorial, S., Garcia, L., Blanch, A., & Zukerman, M. (2013). Reanalysis of Eysenck's, Gray's, and Zuckerman's structural trait models based on a new measure: The Zuckerman-Kuhlman-Aluja Personality Questionnaire (ZKA-PQ). *Personality and Individual Differences*, 54, 192- 196.

9- McCargo, D. (1995). The contribution of faith and ego strength to the prediction of GPA among high school students. *Journal of Early Adolescence*, 11, 482-495.

10- Sharma, R. (2012). Ego-strength in relation to adjustment of colleg-going students. *Indian streams Research Journal*, 12, 2230-7850.

11- Preston, J.D. (ed.) (2006). *Integrative treatment for borderline personality disorder: effective, symptom-focused techniques, simplified for private practice*. Oakland, CA: New Harbinger publications.

۱۲- الطافی، شهاب. بررسی و مقایسه قدرت ایگو و صفات شخصیتی وابسته به مصرف مواد و مستقل. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شاهد، ۱۳۹۰*.

13- Brody, S., & Carson, C.M. (2014). Brief report: self-harm is associate immature defense mechanisms but not substance use in a nonclinical Scottish adolescent sample. *Journal of Adolescence*, 35, 645-665.

۱۴- فولادی، نگار، شهیدی، عنایت‌آله. نقش ویژگی‌های

